

ROZHOVOR O DESETELETÍ DUCHOVNÍ OBNOVY NÁRODA

Odkud vzešla výzva k "Desetiletí duchovní obnovy národa" a ke komu se obrací?

Tato iniciativa vzešla z českého katolického prostředí, obrací se však nejen ke katolíkům, ale ke všem lidem, kteří požívají odpovědnost za budoucnost našeho národa a hlavní důraz v práci pro národ kladou na hodnoty duchovní a mravní. Vzešla zdola, od lidí střední a mladší generace; byla přijata oficiálními představiteli katolické církve v naší zemi, kteří tento program vyhlásili společným pastýřským listem biskupů a ordinářů českých a moravských diecézí dne 29.11.1987.

Pod tímto pastýřským listem je na prvním místě podpis českého primase kardinála Tomáška, ale zároveň podpisy všech ordinářů včetně biskupa Vraný, který pak zakrátko zemřel. Jedním z důvodů, proč československé státní orgány tento výrazný projev života věřících - na rozdíl od jiných projevů - od počátku respektují, je patrně právě jeho oficiální vyhlášení a garantování ze strany všech ordinářů.

Program obnovy je jednoznačně domácího původu; byl však záhy uvítán a oceněn také zahraničními představiteli církve, zejména papežem Janem Pavlem II. - např. v projevu na generální audienci v Římě na svátek blaž. Anežky České 2. března 1988. Byl se sympatiemi komentován i v zahraničí, především v církevním tisku.

Program obnovy tedy nese výrazně křesťanskou, a to katolickou pečeť. Tento program však chce přispět nejen k obnově církve, ale i k duchovní obnově národa. Jak lze toto dvojí spojit?

Ještě před několika desetiletími by takové spojení bylo těžko myslitelné. Většina národa byla církvi velmi vzdálená, u mnohých přežívaly ještě protikatolické postoje z dob počátku republiky, věřící byli všeobecně pokládáni za víceméně stárnoucí a vymírající skupinu obyvatel, hlubší zájenci o duchovní hodnoty za exotické podivíny. Povrchnějšímu pozorovateli se i dnes situace může jevit podobně; pod povrchem však dochází k významným proměnám. Osmdesátá léta přinesla nové kvality a otevřela nové možnosti.

Zároveň se ukazuje, že jakýkoliv vážný míněný pokus o obnovu národa a společnosti se nemůže omezit na obnovu ekonomické či sociálně-politické sféry. Musí zasahovat duchovní a mravní život. Přitom nelze opomenout křesťanství - už proto ne, že bez něho nelze porozumět kořenům naší kultury, naší národní a evropské identity, našich tradic. Má-li být obnova důsledná, radikální, pak se musí s tímto kořenem (radix) vyrovnat. My věřící pak vidíme úlohu křesťanství v obnově národního života nejen pod zorným úhlem porozumění minulosti; bereme vážně slova Kristova: "Beze mne nemůžete činit nic" a slovo žalu: "Nestaví-li Hospodin dům, marně se namáhají ti, kdo jej stavějí."

Obnova života církve však může přispět k obnově duchovního života národa - jednak přímo (už tím, že křesťané jsou prostě součástí národa), jednak nepřímou - jako impuls a inspirace pro ostatní.

Sociologicky viděno, závažnější je ono působení nepřímé. "Aktivní členové" církve jsou jistě poměrně malou částí společnosti, avšak stále roste počet těch, kteří se cítí být s nimi nějak vnitřně spřízněni. Protiklerikální, protikatolické i protináboženské stereotypy minulosti, jichž ještě mohly hojně využívat ateistické snahy 50. let, přestávají působit. V sociologických výzkumech ustupuje po-

hrdání náboženstvím i lhostejný nezájem ve prospěch vyjádření: "Nejsem sice věřící, ale věřících lidí si hluboce vážím." Zvláště mezi mládeží a inteligencí ve velkých městech se množí klidně postoje k církvi, od neurčitěho zájmu i sympatií po hlubokou konverze. Lze říci, že katolická církev v Čechách neměla v celých novodobých dějinách tak velikou mravní autoritu, jakou má dnes.

Velze ovšem přehlédnout i druhou stranu situace. Vnější struktury církve jsou namnoze v žalostném stavu. Na rozdíl od Moravy jsou v Čechách - a to nejen v pohraničí - celé velké oblasti náboženství zanedbané nebo prakticky mrtvé. Převládá konzumní materialismus, tradiční struktury vesnického života jsou rozbité a ničím nenahrazené. Z tohoto pohledu je většina naší země misijním územím.

Přesto proces odnáboženštění zdaleka nedosáhl státem plánovaného stavu. Od církvi odpadli především jejich formální členové. Skuteční věřící v dobách zkoušek většinou vnitřně vyžrali a jejich počet spíše stoupl. Věřící jsou dnes nezanedbatelnou částí společnosti a dávají o sobě více vědět.

Pokud alespoň část věřících vezme v rámci duchovní obnovy vážně své poslání být kvasem a solí země, může to zvláště v této duchovně vyprahlé době působit jako jiskra na strništi. (Víme, jak rychle se u nás navodory všem překážkám šíří živá křesťanská společenství; šíří se ovšem i náboženské sekty, různé duchovně se tvářící pověry a dokonce i satanismus - řízení po "duchovnu" je veliká a chybí kultura rozlišování! O to větší je odpovědnost církvi.)

Nezapomeňme, že obnova života církve zahrnuje také probuzení té důležité oblasti, kterou je služba církve všem lidem, celé společnosti. Součástí obnovy je přelomání mentality ghetta a posílení vědomí, že církev tu nejsou jen samy pro sebe, že se nemají starat jen o své přežití a vlastní kultivaci, nýbrž že mají podle Krista uloženého úkolu stále vycházet "za hradby" a "hlásat evangelium všemu stvoření" a uzdravovat každou nemoc v lidu". Lze očekávat, že církve brzy vyjdou z vanečce omezeného prostoru kostel-sakristie-krematorium a veřejněji se budou ujímat svého poslání na poli sociální, charitativní, kulturní a výchovné práce. Mělo by proto, aby jaksi zdvojovaly příslušné instituce, dosud monopolně spravované státem. I v této všestranné pomoci církvi celá společnost musí být patrné, že tato služba je tvarem a dosvědčením hlásání evangelia, že vychází ze specificky křesťanských základů. Oživení pouze vnější aktivity by vedlo k věci ježlovým, ke "starým mčchům". Jde o duchovní obnovu - tento důraz mimo jiné znamená, že my křesťané musíme stále dbát na to, aby silné víno evangelia nebylo proměněno ve vlažnou vodu humanitární dobročinnosti a aby při našich aktivitách ve světě (které k našemu svědectví patří, protože věříme, že Slovo se stalo tělem) nebyla vertikála pohlacena horizontálou.

Závěrem k otázce souvislostí obnovy církve a obnovy národa je třeba velmi důrazně říci, že za myšlenkou Desetiletí se neskrývá žádný záměr katolíků vzít věc národní obnovy výlučně do svých rukou, do své vlastní režie. Taková snaha by byla stejně naivní jako arogantní.

My katolíci máme za sebou skoro dvoutisíciletou historii, v níž se naše církve mnohemu naučila a z mnohých chyb poučila; jako si vědomí nutnosti stále "zametati před vlastním prahem", víme, že všechny snahy přispět k obnově národa musí předcházet a doprovázet neustálá snaha o poctivou obnovu a vnitřní očistu církve samé a každého z nás. To není sebemrskavská rálada nebo přechodná taktika k získání důvěry ostatních; už svatý Augustin učil, že církev je ze své podstaty "semper reformanda", stále se obnovující. Víra v jediného Mesiáše nás může chránit před vlastními mesiášskými komplexi. Víme, že my sami jen částečně a mnohdy zkresleně rozumíme pravdě, která nám byla svěřena (na rozdíl od jiných společností je v katolické církvi velmi přesně omezen nárok na neomylnost!) a že svými životy ji často trestuhodně kompromitujeme. Platí to o jednotlivcích stejně jako o celých strukturách církevního života. "Katolický" znamená "všeobecný" - katolicita je dána církvi jako trvalý úkol, a ten nás zavazuje jak k věrnosti vlastním principům, tak k velkorysé otevřenosti.

Jsme si vědomi plurality duchovního života společnosti a chceme tuto skutečnost respektovat. Program Desetiletí tvořili katolíci a nese tedy pochopitelně také specificky katolické rysy - kdyby tomu tak nebylo a program by se snažil za každou cenu být všem lidem přijatelný a u nikoho neprozil, byl by patrně bez tvaru a chuti. To ovšem znamená, že pro lidi stojící mimo církev je tento program v dané podobě předložen jako impuls a inspirace - naprosto nemá být chápán jako nějaká direktiva nebo záležitost myšlenkově uzavřená, hotová, předložená už jen k mechanickému plnění.

Dosavadní zkušenosti ze spolupráce s některými evangeliky ukazují, že v programu Desetiletí mohou navázat na společná biblická východiska (témata jednotlivých let), počinout určitá katolická specifika (úcta k světcům), a obohatit společné dílo o cenné hodnoty z vlastní evangelické tradice.

O významu Desetiletí pro ekumenické bližnění křesťanů pojednal kardinál Tomášek ve své velikonočním poselství duchovním a věřícím všech křesťanských církví a všem lidem dobré vůle v naší zemi z roku 1988. Je to pozoruhodný dokument, který u nekatolických křesťanů u nás vyvolal někde vřelou pozitivní, jinde poněkud rozpačitou reakci, byl však velice kladně přijat v centru světového protestantismu, v ústředí Světové rady církví v Ženevě, kde byl hodnocen jako příkladný projev ekumenické otevřenosti.

Má-li dílo Desetiletí hlouběji ovlivnit život národa, měly by z něj vycházet i impulzy do prostředí nevěřících, mělo by inspirovat jakési širší společenství všech, kterým jde o obhajobu mravních a duchovních hodnot v životě společnosti.

Ve zmíněném velikonočním poselství se říká: "My věřící jsme přece mnozími svazky přátelství, příbuzenství, sousedství i spolupráce spojeni s bližními, kteří nesdílejí plně naši křesťanskou víru. Právě z tohoto společenství života s nimi máme, nakolik hodnoty, o něž jde v tomto obnovném díle, vyjadřují hlubokou touhu i jejich srdcí."

Katolíci - na rozdíl např. od fundamentalisticky orientovaných křesťanů - kladou důraz nejen na obhajobu specificky křesťanských hodnot, nýbrž i hodnot tzv. "přirozeného řádu". To je zvláště aktuální v této společnosti, kde došlo k tak rozsáhlému rozpadu takřka všech hodnot!

Program Desetiletí je koncipován tak, že prakticky každý rok má nějaký přesah do čistě občanské sféry, do sféry přirozeného řádu. Zde - ať už jde o otázky rodinné stability, mravní výchovy, sociální spravedlnosti apod. - se otevírá široké pole pro spolupráci s lidmi i velmi vzdálenými od církevních společenství. Máme zde mnoho skutečných i potenciálních spojenců v úsilí o mravní zdraví národa a společné dobro. Tito lidé by měli o iniciativě desetileté obnovy co nejvíc vědět.

Čím má být program Desetiletí pro pastorační působení katolické církve v Čechách a na Moravě?

Pro církev to má být dlouhodobá koncepce pastorační práce. Taková koncepce je dnes neobyčejně potřebná. Katolíci nemohou vystačit s programem: je nás mnoho - hodně jsme trpěli - nebojíme se. Život církve je bytostně pluralitní, zahrnuje různé spirituality, inspirované např. různými řády nebo hnutími, jako je např. hnutí charismatické obnovy nebo hnutí fokolare, a projevuje se různým způsobem, od chrámové bohoslužby přes modlitebni, studijní a diskusní kroužky mládeže po práci charitativní, výchovnou, kulturní apod. (Všechna tato hnutí a různé formy života existují v nějaké podobě i u nás, i když stát nechce připustit prakticky jinou rovinu církevního života než bohoslužbu v kostelích.)

Program Desetiletí je dostatečně otevřený, aby se na něm mohly podílet všechny skupiny v církvi podle svých vlastních tradic, zkušeností a spirituality, a dost komplexní, aby inspiroval celé široké spektrum života církve od soukromé

modlitby až po občanskou angažovanost katolických laiků. Může sjednocovat, aniž by unifromoval. V naší církvi v této době dlouho neobsazených biskupských stolců mnohde chybí sjednocující autorita a hrozí roztržičnost, ztráta komunikace a s ní spojené nebezpečí provincialismu, zkotnostění nebo sektářství. Proto má program Desetiletí právě jakožto nabídka sjednocující koncepce nesmírnou důležitost.

Jaký obsah má program Desetiletí duchovní obnovy národa?

Program je rozdělen na deset let, přičemž každý rok začíná první nedělí adventní. Každý rok má své téma, vycházející z pozitivní interpretace jednoho příkázání Desatera či jiné podstatné výzvy Písma svatého (tak např. téma "Služba životu" vychází z příkázání Nezabiješ, téma "Pravda a spravedlnost" z příkázání Nevydáš pravdivého svědectví proti bližnímu svému apod.). Téma každého roku se vztahuje k jedné důležité oblasti života církve a společnosti, která potřebuje uzdravení (např. rodinný život, výchova a vzdělání apod.).

V katolické verzi programu je dále každý rok spojen s jedním (nebo dvěma) z národních světců. Úcta k národním patronům je důvůlné specifické české zbožnosti. V takové intenzitě se s ní nasetkáme u ostatních evropských národů. Zejména v těžkých dobách vzýval náš národ své nebeské ochránce. Není bez zajímavosti sledovat např. kult svatého Václava u husitů nebo vojst.

Nemáme zdaleka tolik světců jako například Francie, Německo nebo Polsko. Ten malý soubor našich světců je však zajímavě strukturován: jako by v něm byly zastoupeny nejdůležitější rodinné a společenské úlohy (bratříček Lubmila, sestra Anička; kníže, biskup, rytíř, kněz ...). Každý rok Desetiletí se bude zaměřovat na určitý "stav", určitou skupinu ve společnosti - kněží, kněžní, lékaři, vychovatelé ...

Většina našich světců je spojena s nějakým řádem (Anička s Právníčkami, Zdislava s Dominikány, Vojtěch s benedikty apod.) - proto bude příslušná role vždy příležitostí představit určitou řádovou spiritualitu a zamyslet se nad její soupou v české kultuře a jejími hodnotami, promítajícími k budoucnosti.

Protože postavy světců jsou spojeny s různými diecézemi a lokalitami v naší vlasti, budou si v jednotlivých letech polívat štafetu nejen řady, ale i diecéze a města. Možná omáknou a osláví některá polozapomenutá poutní místa.

Základní strukturu programu však netvoří postavy světců, nýbrž témata jednotlivých let. Ty poukazují k životním oblastem, do nichž se má rok po roce zaměřovat sjednocené úsilí o nápravu, prohloubení a uzdravení. Přitom najde o nějaké "kampaně", které by skončily závěrem jednotlivých let, nýbrž spíše snahu nalézat prameny, které by pak trvale obohacovaly náš život. Základním zdrojem všech těchto pramenů je Kristus a jeho evangelium.

Osoby světců mají dát jednotlivým ročním "tvář", ukázat, že najde o nějaké abstraktní ideje a poukázat také na zakotvené hodnoty, o které jde, v našich dějinách, v našich národních tradicích. Světec není "obrazek", nýbrž příklad živého křesťanství, svědectví o svérázném, důsledném způsobu následování Krista v konkrétních podmínkách.

Jakými prostředky se má uskutočnit duchovní obnova?

Křesťané chtějí z polohy svých tradic - podle slov evangelia - vybírat "věci nové i staré". Putování, modlitba, pout, studium, rozjímání a hlášení zvěsti obsažené v Písmu i tradici, skutky tělesného a duchovního milosrdenství - to všechno jsou věci staré, ale mohou podivuhodně přiládnout. Pout na místa, spojení s našimi světcí, může vypadat docela netradičně a nabýt nových forem, ale vždy si uchová původní smysl jako výraz ochoty vyjít ze zajetí kolejí a hledat boží cestu, být věrný stopám Krista a jeho učedníků.

Velký důraz je třeba klást na konkrétní iniciativy, vztažené k tématu roku - v Roce služby životu to byla konkrétní pomoc starým, nemocným a postiženým, v Roce posvěcování života (1990) to může být pomoc kněží v pastoraaci, zejména na odlehlých, farách či pokus nově objevit a naplnit smysl neděle a rytmu roku ap.

"Pastorační směrnice pro pokračování Desetiletí duchovní obnovy", publikované v diecézních oběžnicích počátkem roku 1989, doporučují kněžím ve farnostech věnovat tématům Desetiletí týden v roce, jednoho měsíce v měsíci a jeden stabilní den v týdnu, a to nejen formou promluv, ale formou různých bohoslužeb - bohoslužeb slova, biblických hodin, adorací, bohoslužeb psalmů, společných nešpor, novén, triduí a vigilií atd.; Desetiletí má tedy přibíhat také obrodu liturgického života farností. Nemá se však omezovat na hostel a liturgii. Už nyní témata Desetiletí inspirují modlitební, studijní a diskusní setkávání různých společenství, zvláště studentských kroužků.

Témata Desetiletí by se měla též objevovat v publikacích a časopiseckých článkách, oficiálních i samizdatových (nepoměr mezi zájmem a oficiálními tiskovými možnostmi katolíků vyrovnává nyní asi 15 samizdatových periodik různého zaměření); částečně se to už děje. Každý rok by si zasloužil sborník statí ke svému tématu - jak překladů, tak původních studií. Jsou potřebná odborná setkání a semináře - některá témata volají po sociologické analýze (např. otázky životního stylu, trávení neděle, pracovní morálky, rodinného života, postoje k mravní výchově apod.), jiná se nabízejí spíše k uměleckému ztvárnění. Jakkoliv je ale potřebné, aby Desetiletí obohatilo naši národní kulturu, musí zůstat věcí intelektuálních kruhů, musí hledat cesty k ještě širšímu úzdravnému působení v národě. Tady je potřeba ještě mnoho promyslet a vyzkoušet.

Bylo by velice významné, kdyby dílo Desetiletí našlo svůj výraz ve společné stavbě nového chrámu, zasvěceného sv. Vojtěchovi. Kdyby si mladá generace věřících tento chrám postavila z vlastních zájmů a vlastníma rukama, mohlo by toto společenství stavby jako živý symbol obecného díla znamenat mnoho, a vzniklo by při něm něco více než jen nová budova.

Desetiletí duchovní obnovy bylo vyhlášeno jako příprava na milénium smrti svatého Vojtěcha (23.4.1997) a na vstup do 3. tisíciletí. V čem je význam sv. Vojtěcha pro český národ?

Tento první Čech na pražské biskupské stolci je prvním Evropanem naší krve, prvním Čechem skutečně evropského významu, evropského citění a evropského formátu. Kardinál Tomášek ve svém důležitém poselství biskupům několika zemí Evropy ze dne 25.1.1989 nazývá Vojtěcha symbolem duchovní jednoty střední Evropy. Vojtěch nás spojuje zejména s Poláky, kteří ho ctí jako národního patrona, neboť jeho původní hrob v Hnězdně se stal základním kamenem polského arcibiskupství a v určitém smyslu i nezávislosti polského státu. Spojuje nás s Maďary, neboť upevnil ve víře jejich krále a národního patrona sv. Štěpána. Spojuje nás se Západem, zejména s Německem, kde studoval, s Itálií, kde pobýval, a s Francií, kam putoval k hrobům světců. Spojuje nás však i s kulturou křesťanského Východu, neboť přál i slavanské liturgii a byl ovlivněn řeckým opatem Hillem; z uherských klášterů pod patronací Vojtěchova družky Hadly-Anastasia vycházely misie do Ruska.

Kardinál Tomášek navrhuje biskupům okolních zemí ctít sv. Vojtěcha jako patrona našich snah po evropské jednotě: sv. Vojtěch vnikal vládcům své doby myšlenku jednotné Evropy na křesťanském základě. Vlastní krví zpečetil své přesvědčení o nutnosti šířit křesťanství ne mečem, ale jen pokojnou cestou.

Vojtěch byl mužem nesmírné kultury ducha, mírnosti, ale též plamenné opravdovosti. V době upevňování bohatství a světské moci církve vstupuje na svůj biskupský stolec symbolicky bosýma nohama. Nekompromisně vyžaduje od vládců respekt k člověku - staví se proti trhu s otroky, nevinné tapet zlořády duchovenstva a od všeho lidu žádat důsledný křesťanský život.

To je další věc, pro kterou chápeme Vojtěcha jako velký symbol našeho národa z doby ještě nerozděleného křesťanstva. Z jeho úst snad poprvé zazněla výzva k mravní opravdovosti, která pak jako červená nit prochází našimi dějinami a je klíčem ke smyslu naší národní identity. Je to linie všech "velkých Janů" naší národní historie. Tato výzva k mravní opravdovosti se v různých podobách vynořuje v našich dějinách stále znovu, vyvádí z úpadku, hořkosti a skepse. Dnes ji potřebujeme slyšet snad více než kdykoliv!

A nakonec nezapomeňme, že Vojtěchův osud je tragický. I v tom je významným symbolem našich dějin. Vojtěch zůstal svým národem nepochopený a nepřijatý, musel opětovně opouštět vlast a zemřel v cizině - jako několik velkých pražských arcibiskupů konče kardinálem Beranem a jako mnoho jiných významných osobností našeho národa. Vojtěchův osud je jakoby předznamenáním mnohých tragédií, napětí a rozkolů v našich dějinách. V napětí mezi národem a jeho pastýřem můžeme vidět i jisté předznamenání typicky českého napětí mezi nábožensko-církevní a národnostně-sociální dimenzí našeho života.

(Zde je velký rozdíl našich duchovních dějin oproti polským, v nichž se obě tyto dimenze vždy navzájem posilovaly - což přispělo jak k nesporné mravní autoritě církve v Polsku, tak jistě i k mravní síle Poláků v bojích za národní svobodu. Zcela odlišný vývoj vztahu nacionalismu a katolictví v Čechách měl jistě i své kladné stránky, nelze však přehlédnout jeho vliv na oslabování mravního zdraví národa a ochuzování národní kultury a životního stylu o důležité hodnoty, spjaté s katolictvím. Jakkoli v každé generaci u nás najdeme krásné postavy, spojující vroucí vlastenectví s pevným katolickým přesvědčením, nebývalo v Čechách nikdy složitějšímu historickému vývoji zcela lehké a samozřejmé chovat v jednom srdci bezvýhradnou lojalitu k národu a bezvýhradnou lojalitu ke katolické církvi. Dílo Desetiletí snad kromě jiného dává i příležitost zhojit tuto starou jizvu v srdcích mnohých českých katolíků.)

Vůči Vojtěchovi a mnohému, co představuje, máme my Češi dosud dluh. Vojtěšské milénium se nehodí k triumfalismu a oslavným frázím, je spíše příležitostí zpytovat svědomí, konat pokání. Jen pravda nás osvobodí! Ve zmíněném velikonočním poselství se píše, že všichni máme dost důvodů prosit o smilování a odpuštění Boží, a my katolíci máme jít v konání pokání příkladem: "Katolická církev si nezakrývá svůj podíl viny na bolestných stránkách našich dějin." V této souvislosti se poselství výslovně zmiňuje - v návaznosti na projev kardinála Berana na 2. vatikánském koncilu - o upálení Husově a o násilné pobělohorské rekatolizaci. Snad je tím naznačena možnost, že čeští katolíci nebudou navždy vystupovat v národě jen jako jedna strana, kladoucí své pojetí českých dějin polemicky proti straně druhé a její linii (řekněme evangelicko-liberální, vyznačené jmény Hus - Komenský - Masaryk), nýbrž že zrají ke schopnosti nabídnout jakousi syntetizující, univerzálnější a otevřenější interpretaci naší národní tradice, která by byla práva všem velkým hodnotám a velkým osobnostem naší historie, i když třeba ve své době stály v konfliktu s představiteli církve. Ovšem i jednostranné výklady, podle nichž katolická církev byla vždy zapříisáhlou nepřítelkyní českého národa, by měly konečně ustoupit historické pravdě; vždyť i Palacký uznal, že "církev katolická v Čechách způsobila po celý čas bytu svého nepoměrně více dobrého nežli zlého."

Kardinál Tomášek píše ve svém ekumenickém poselství, že bychom měli udělat vše pro to, aby v národě před prahem nového tisíciletí nastalo veliké usmíření.

Ještě snad jeden dodatek k této otázce: Když se Vojtěch naposled loučil se svým národem, který ho nepřijal, řekl: "Lámu hůl své pastýřské péče nad tímto lidem." Jsu to strašná slova. Znějí jako kletba. Kdo by si nevzpomněl na slova Kristova: "kdo nepřijímá vás, nepřijímá mne." Legenda o uloupení Vojtěchových ostatků Poláky českými vojsky zaznamenává přísahu, již se tehdy ústy biskupa Šebíře národ zavázal k mravní obrodě, k plnění Božího zákona, ke kterému nás marně vyzýval Vojtěch: až po této přísaze, modlitbách a postu se prý sám od sebe otevřel hrob a vydal ostatky světce. Do Prahy byly přeneseny v trimfálním průvodě; v téže průvodě, jak dodává zahanbený kronikář, byl veden na provaze jako otrok zajatý polský kněz. Páhrobek Vojtěchův v pražské katedrále - přes opakované

slavnostní sliby v různých staletích - dodnes nebyl zbudován. A plnění přísahy o mravní nápravě?

Řekomu tyto historické reminiscence mohou znít nepříjemně či pošetile. Někomu však třeba otevřou ještě jiné porozumění důvodům, proč pro dílo duchovní a mravní obnovy národa bylo zvoleno právě milénium tohoto světce a naznačí i to, v jakém duchu by se dílo uzdravení, nápravy a smíru mělo nést.

V jakém smyslu chce být Desetiletí duchovní obnovy přípravou na nové tisíciletí?

Před velkými událostmi je dobré se zastavit, zpytovat svědomí, načerpat duchovní sílu - vykonat něco jako exercicie, duchovní cvičení. Desetiletí duchovní obnovy má být v tomto smyslu jakýmsi exerciciem pro celý národ před rokem 2000. Chceme se nejen ohlížet do minulosti, hojit jizvy a smířovat dávná nepřátelství, ale především se dobře připravit na budoucnost.

Dnes je zřejmé, že pokud lidstvo nezamění dosavadní směr civilizačního rozvoje a celou filozofii a systém hodnot, z něhož tento směr vycházel, zahyne. Civilizace konzumu, lhostejnosti, násilí a bezohledné manipulace s přírodou i lidmi nemá budoucnost. Přivedla nás na pokraj planetární katastrofy. Ve světě, kde se lidé chtějí především stále lépe mít, nedovedou se ukázat a nedovedou se dělit, nedovedou mít v této honbě za materiálním blahobytem odpovědnost za druhé lidi a za přírodu, milióny trpí hladem a příroda odumírá, její zdroje jsou vyčerpány a devastovány.

My křesťané vidíme v tomto postoji novověkého člověka ke skutečnosti - postoji, na kterém se ovšem všichni mnoho podílíme - další podlehnutí oné odvěké touze člověka "být jako bůh", nebýt nikomu odpovědný, vzít život a svět do své vlastní režie, zneuznat Boha, jeho zákon a jeho pozvání k životu lásky a k odpovědnému spravování světerského světa. Papežové moderní doby vytyčují ideál "civilizace lásky"; Jan Pavel II. pak úsilí o vytvoření této civilizace důsledně spojuje s obhajobou všech lidských práv a důrazem na jedinečnou hodnotu a důstojnost lidského života, každého života, včetně života nenarozených i těžce nemocných a postižených. Desetiletí duchovní obnovy v naší zemi má být časem objevování a uskutečňování hodnot, které mohou přispět k budování takové civilizace lásky pro nové tisíciletí. Křesťané a ostatní s nimi vnitřně spříznění lidé mají národu ukázat víc než jen hezká slova - mají nabídnout alternativní životní styl, založený na celostném pojetí člověka a skutečnosti. To znamená na takovém přístupu k životu, který přestal s vytěsňováním a potlačováním duchovních a mravních hodnot, typických pro současný konzumní materialismus. Vůči tomuto materialismu nelze postavit podobně jednostranný spiritualismus (jak jsme toho svědky u různých sekt a hnutí dnešní doby), nelze nevidět i kladné hodnoty, které přinesla moderní doba včetně vědeckého poznání a technických vymožeností - je třeba usilovat o vyváženost, úplnost, harmonii. Vždyt pojmy svatost, spása a zdraví bytostně souvisejí s pojmem celosti a celistvosti. Jsme přesvědčeni, že k této plnosti života lidstvo nedospěje automaticky na linii vědecko-technického pokroku (jak se naivně domnívalo ještě minulá generace), cestou sociálních opatření, zdravotně-hygienických zásad či technik k individuálnímu rozvíjení osobnosti a "rozšiřování vědomí" - nýbrž životem sebezpřekračující lásky, kterou nám ukázal Ježíš Kristus.

Historik Golo Mann výstižně řekl, že humanismus je křehká rostlina a není-li naroubován na kmen pevnějších a hlubších duchovních hodnot, brzy uvadá. Spojení s Kristem jako živým kmenem máme velikou svobodu při hledání konkrétních odpovědí na konkrétní problémy naší doby - podle slov sv. Pavla: "Všechno zkoušejte, a co je dobré, toho se držte."

Existovaly či existují nějaké podobné iniciativy u nás nebo v cizině?

Významným příkladem obnovného programu v nedávné minulosti byla Velká nověna pokřesťanství Polska, vyhlášená na hrobě sv. Vojtěcha v Hnězdně na světcův svátek 23. dubna 1957 kardinálem Wyszyńským, nazývaným pak podle tohoto devítiletého díla přinášem Tisíciletí; stejně jako polská příprava na jubileum národního patrona sv. Stanislava, zakončená pak papežem Janem Pavlem II. v Krukové roku 1979, nebo 600. jubileum Jasné Hory. Ovšem – jak už bylo řečeno – polský a český katolicismus se velmi liší, a proto se nutně liší i charakter našeho Desetiletí od zmíněných polských pastoračních iniciativ.

V určitém smyslu navazujeme na oslavy milénia sv. Václava v roce 1929, jejichž iniciátorem byl světec biskup Podlaha, jedna z nejkrásnějších postav českého předválečného katolicismu. V rámci tohoto milénia byla rovněž dobudována pražská katedrála sv. Víta. Bez zajímavosti nebyly ani oslavy 950. výročí smrti sv. Vojtěcha v roce 1947, zahrnující pouť ostatků sv. Vojtěcha po farnostech celé země; k duchovním otcům těchto oslav patřil dnešní světec biskup pražský Jan Lebeda.

V současnosti probíhá několikaletá obnova jako příprava na jubileum pokřesťanství Jižní Ameriky. Celosvětové Desetiletí evangelizace (1990–2000), inspirované hnutím charizmatické obnovy, se bude v naší zemi jistě významně prolínat s Desetiletím duchovní obnovy,

Jaký je vztah iniciativy Desetiletí duchovní obnovy k ostatním projevům života katolické církve u nás, zejména k známé petici za náboženskou svobodu?

Někteří kladou tyto dvě iniciativy do protikladu. Chválí Desetiletí za snahu nikoliv požadovat, nýbrž dávat, nikoliv polemizovat a zápasit, nýbrž pozitivně tvořit a pomáhat. Chválí Desetiletí za zamezení výhradně duchovní a odsuzují petici jako záležitost "politickou" a "snahu domoci se práv instituční církve".

Jiní se zase snaží Desetiletí interpretovat převážně v kategoriích společensko-politických. Na jistých stranických školeních a údajně v interním policejním šodopise se Desetiletí líčí jako rafinovaný pokus kardinála Tomáška pomocí "dvojnásobné pětiletky" dosáhnout rekatolizace českých zemí jako v době pobělohorské.

Oba tyto výklady se míjejí se smyslem Desetiletí, jak ho mínili autoři programu, jak ho podává kardinál Tomášek ve svých pastýřských listech a ostatních dokumentech, i s tím, jak se tento program skutečně uvádí do života.

Desetiletí určitě není záležitostí politickou, pokud se politikou míní zápas o moc a vládu ve společnosti; usiluje o proměnu srdcí a ne změnu mocensko-politických struktur a poměrů. Tento svět je ovšem učelán tak, že rovina duchovní a rovina společenská nejsou od sebe odděleny nepropustnou stěnou. V díle Desetiletí se jistě jde nejen o to, aby se lidé více a lépe modlili, nýbrž také o poctivost, pravdu a spravedlnost v rodině, na pracovišti a rovněž ve společenských institucích. Obnova se týká postojů lidí, atmosféry ve společnosti a uzdravení lidských vztahů na všech úrovních – a v tomto smyslu (ale právě jen v tomto smyslu) jde ovšem o "polis" a "věci obecné".

Obnovné dílo chce jistě zejména stavět, a nikoliv bořit, uzdravovat, a nikoliv zraňovat, chce pomáhat – ale aby tuto službu mohly např. církve u nás plně rozvinout, je jistě třeba bořit překážky a trhat pouta, která z života církve dělají živoření a nedůstojnou karikaturu. V tomto smyslu datoval autor petice za náboženskou svobodu její text symbolicky dnem zahájení Desetiletí a toto dílo obnovy výslovně podpořil v preambuli i v závěru textu Petice. Tedy těch více než půl miliónu našich občanů se podepsalo v prvních měsících roku 1988 také pod slova: k této iniciativě (rozuměj: Desetiletí) se také my připojujeme a plně ji podporujeme.

Program Desetiletí a Petice vyšly sice z jiného okruhu a jejich autoři mají možná poněkud rozdílné představy o úloze církve ve společnosti, nicméně obě tyto iniciativy našly podporu jak kardinála Tomáška, tak širokých vrstev našich ob-

čanů. Není dobré je ani ztotožňovat, ani klást proti sobě. Obě jsou autentickým projevem života církve v naší zemi.

Jaké jsou zkušenosti z prvního roku Desetiletí a na co je zaměřen druhý rok (1989)?

Nejméně po oba první roky bude nutno vynaložit ještě mnoho úsilí na to, aby se myšlenka Desetiletí s patřičným výkladem smyslu této iniciativy dostala opravdu ke všem duchovně otevřeným lidem v této zemi. Jako mnoho dobrých věcí, vzniklých v Čechách, je i Desetiletí leckde ve světě známější než v mnohých oblastech českého a moravského venkova. Ale hodně požehnaných věcí se už událo - nověna k blah. Anežce, celonárodní pouť do svatovítské katedrály 6. března 1988, ekumenický Týden modliteb za všechny, kteří slouží nemocným a trpícím a řada dalších modlitebních a poutních setkání přineslo dobré plody. Postava blah. Anežky inspirovala řadu uměleckých děl. Na rovině praktické pomoci bližním můžeme snad onu velkorysost a pohotovost, s níž naši lidé odpověděli na potřeby postižených zemětřesením v Arménii, alespoň zčásti počítat k plodům roku, zaměřeného právě na pomoc trpícím a těm, kdo o ně pečují. Pražský arcibiskup v této souvislosti založil Výbor křesťanské pomoci, který má trvale rozvíjet sociální a charitativní práci církve.

Desetiletí vzali za svou věc i Moravané - prohlášeními při velehradské svato-dušní vigílii 1988, články v samizdatovém časopise Společenství a nyní zejména velkorysou organizací hofbauerových oslav v brněnské diecézi v květnu 1989. Pouti, modlitební setkání, divadelní představení i jiné oslavy blah. Anežky se ve vstupním roce Desetiletí konaly v Plzni, v Doksanech, na Chlumu a na jiných místech. Je významné, že už v počátcích se Desetiletí neomezuje na Prahu a velká města.

Druhý rok Desetiletí má téma Víra v moderním světě. Světcům roku - svatému Klementovi Hofbauerovi a sv. Janu Nep. Neumannovi - budou věnovány poutní slavnosti o výročí jejich svatořečení - 20.5. v Brně a 21.5. v Tasovicích a Louce u Znojma, 17.6. v Českých Budějovicích a 18.6. v Prachaticích. Zdá se, že tyto pouti - také jistě díky již ohlášené přítomnosti zahraničních církevních činitelů - budou probíhat tentokrát bez větších těžkostí ze strany státních orgánů. (Nezapomeňme, že ještě Anežská pouť 6.3.1988 vyvolala gigantické manévry policie s celou škálou tragikomických opatření, šikanujících poutníky.) Na podzim se bude konat týden modliteb za pracovníky vědeckých a technických oborů, jimž je tento rok zvláště věnován. Poslání roku je uvědomit si úkoly a odpovědnost křesťanů v podmínkách současného světa.

Bude mít na programu Desetiletí nějakou účast Slovensko, případně další země?

Program byl vyhlášen pro Čechy a Moravu. Slovenští katolíci se po počátečních rozpacích kloní k ochotě volně participovat na programu Desetiletí v rámci vlastní přípravy na vstup do nového tisíciletí. Už se však rozhodli věnovat rovněž rok 1989 tématu Víra v moderním světě a rok 1997 památce svatého Vojtěcha.

K programu Desetiletí se připojili i čeští katolíci v zahraničí pod vedením biskupa Škarvady; zdá se, že lze počítat s podporou v českém vysílání Vatikánského rozhlasu.

Biskupy evropských diecézí, spojených úctou k sv. Vojtěchovi, vyzval kardinál Tomášek v již zmíněném poselství z 25.1.1989 ke každoročnímu "mostu modliteb" za duchovní a mravní obrodu Evropy, za jednotu, pokoj a porozumění mezi evropskými národy a za respektování lidských práv - vždy o vigílii svátku sv. Vojtěcha, tj. 22. dubna. V Praze bude tato vigílie slavena vždy večer v bazilice sv. Markéty v Břevnově. (Kardinál požádal vládu, aby byl objekt tohoto kláštera, založeného sv. Vojtěchem, při příležitosti milénia založení (993-1993) vrácen církvi, jak se to nyní děje v SSSR. Nedostal zatím žádnou odpověď.)

Polská církev se rovněž připravuje na milénium sv. Vojtěcha a při jeho vyvrcholení bude jistě zdůrazněno bratrství obou národů.

Na závěr je snad dovoleno popustit uzdu fantazii: jak by měl vypadat poslední den Desetiletí, 23. duben 1997?

Těžko odhadnout, jak bude život v Čechách na konci tisíciletí vypadat. V katedrále svatého Víta, kolem nového už náhrobku svatého Vojtěcha bude patrně v ten den shromážděn lid i duchovenstvo, Češi i pouťníci z ostatních zemí střední Evropy. Co jim půjde hlavou? Doufejme, že budou moci Bohu děkovat za to, že učinil za těch deset let v tomto národě své veliké skutky. Za to, že je tu víc mravní síly, víc poctivé práce, víc smyslu pro pravdu, pro čest, pro odpovědnost, víc úcty k životu, víc naděje a víry, víc lásky. Jisté si ten den budeme připomínat modlitbu, která nás provázela na cestě celým desetiletím: "Osvobod nás pravdou, obnov tvář země!"

Podle sdělení poradců kardinála Tomáška
pro dílo Desetiletí duchovní obnovy

Praha, únor 1989

sestavil KOAN

X.X
X
X K A L E N D Á R I U M X
X
X D E S E T I L E T Í D U C H O V N Í O B N O V Y X
X
X.X

1988 SLUŽBA ŽIVOTU

Nezabiješ! Milujte se navzájem, jako jsem já miloval vás!
Rok blah. Anežky a všech, kdo se zasvětili nemocným a trpícím.

1989 VÍRA V MODERNÍM SVĚTĚ

V jednoho Boha budeš věřit! Obrátte se a věřte evangelium!
Rok sv. Klementa M. Hofbauera, sv. Jana Nep. Neumanna
a všech obránců duchovních hodnot.

1990 POSVĚCOVÁNÍ ŽIVOTA

Pomni, abys den sváteční světil!
Rok sv. Norberta, blah. Jana Sarkandra a všech svatých kněží.

1991 RODINNÝ ŽIVOT

Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj! Nesesmilniš! Nepožádáš
manželky bližního!
Rok blah. Zdislavy a všech křesťanských manželů.

1992 VÝCHOVA - VZDĚLÁNÍ - TRADICE

Cti otce svého i matku svou!
Rok sv. Ludmily a všech křesťanských učitelů a vychovatelů.

1993 PRAVDA A SPRAVEDLNOST

Nepromluvíš křivého svědectví! Já jsem se proto narodil,
abych vydal svědectví pravdě.
Rok sv. Jana Nepomuckého a všech mučedníků za pravdu a
přesvědčení.

1994 PRÁCE A SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST

Nepokradeš! Ustanovil jsem vás, abyste šli a nesli ovoce.
Rok sv. Václava a všech dobrých hodnostářů naší země.

1995 DUCHOVNÍ A TĚLESNÁ KULTURA OSOBNOSTI

Bůh stvořil člověka k svému obrazu.
Rok sv. Prokopa a všech svatých řeholníků.

1996 EVANGELIZACE A MODLITBA

Jděte ke všem národům a získávejte mi učedníky!
Rok sv. Cyrila a Metoděje a všech hlasatelů evangelia.

1997 KRISTUS - PÁN DĚJIN a OTEC BUDOUCÍHO VĚKU

Obnovit všechno v Kristu! Já jsem s vámi po všechny dny!
Rok sv. Vojtěcha a všech pastýřů Božího lidu.

OSVOBOĎ NÁS PRAVDOU, OBNOV TVÁŘ ZEMĚ !